

М.О. ГАВРИСЬ., асистент, НТУ «ХПІ», Харків

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ТА РОСІЙСЬКОГО АМОРТИЗАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У статті розглянуто законодавство, що регулює амортизаційну політику вітчизняних та російських підприємств. Проведено аналіз сильних і слабких сторін обох систем, а також їхні основні спільні недоліки в порівнянні з законодавством розвинутих західних країн. Запропоновані напрямки подальшого вдосконалення податкового законодавства у сфері амортизації.

В статье рассмотрено законодательство, регулирующее амортизационную политику отечественных и российских предприятий. Проведен анализ сильных и слабых сторон обеих систем, а также их основные общие недостатки по сравнению с законодательством развитых западных стран. Предложены направления дальнейшего усовершенствования налогового законодательства в сфере амортизации.

The legislation regulating the depreciation policy of the domestic and Russian enterprises is considered in the article. The analysis of strengths and weaknesses of both systems, and their basic common faults in comparison with the legislation of the developed western countries is carried out. Directions of the further improvement of the tax legislation in depreciation sphere are offered.

Роль амортизації в структурі інвестицій підприємств в основні засоби стабільно зростає у розвинутих країнах протягом останніх десятиріч. Так, в середині минулого століття за рахунок амортизаційних відрахувань фінансувалося придбання лише 25-30% об'єктів основних засобів, сьогодні ж амортизація, в залежності від країни, забезпечує підприємство виробничими фондами на 70-80%, причому цей відсоток поступово зростає і надалі. Натомість, частка прибутку підприємств в зазначених інвестиціях кардинально знизилася, з приблизно 50% до менш ніж 10%. Приблизно удвічі, з 25-30% до 12-15% знизилася і частка позикових коштів. Це означає, що основна мета амортизації – створення фонду грошових коштів, які б забезпечували оновлення та модернізацію необоротних засобів підприємства – виконана.

Нажаль, для України, так само, як і для Росії, подібні цифри на сьогодні є недосяжними навіть теоретично. Наприклад, у 2007 році в Росії амортизаційні відрахування забезпечили лише 23% інвестицій в основні засоби. Близько 20% були профінансовані за рахунок прибутку підприємств, переважна ж частина основних засобів, біля 55% відсотків, була придбана на рахунок позикових коштів. На інші джерела прийшлася лише незначна частина інвестицій [1]. Схожа ситуація складалася і в Україні, хоча частка власних коштів підприємств тут була вищою. Заважають ефективному виконанню амортизацією своєї ролі і високі темпи інфляції. Як бачимо, ситуація є досить несприятливою. Підприємства здатні без залучення кредитних коштів забезпечити себе необо-

ротними активами менше ніж на половину, а за рахунок амортизаційних відрахувань – менше, ніж на чверть. Є сподівання, що завдяки останнім змінам законодавства частка власних коштів, перш за все, амортизації, у загальній сумі інвестицій підвищиться, але впевнено про це можна буде сказати лише за остаточними результатами статистики 2011 року. Метою даної статті є аналіз та порівняння амортизаційного законодавства України та Росії, визначення слабких сторін обох систем, а також напрямків їхньої модернізації.

Ключовою проблемою амортизаційного законодавства обох країн з точки зору підприємств промисловості є те, що саме поняття амортизації невід’ємно пов’язано з фіскальною політикою держави. Як відомо, амортизаційні відрахування не є базою для нарахування будь-яких податків, зборів та обов’язкових платежів, і в першу чергу – для податку на прибуток підприємств. Фактично, амортизаційні відрахування у податковому обліку прирівняні до витрат підприємства, причому розраховує їхню суму воно самостійно, і вона не підтверджена ніякими документами, окрім амортизаційної відомості, що складається раз на квартал. Можливо, саме тому амортизаційна політика українських і російських підприємств у податковому обліку регулюється Податковими Кодексами держав, причому в обох випадках розділами, які регламентують питання нарахування та сплати податку на прибуток підприємств. Нарухування та сплата податків, особливо найважливіших, таких, як ПДВ, податок з доходів фізичних осіб та податок на прибуток підприємств, завжди були хворобливими питаннями для урядів, оскільки саме вони формують основу державного бюджету більшості країн, і Україна з Росією тут не є виключеннями. Проте, якщо в розвинутих країнах амортизація – це правовий механізм, що дозволяє підприємствам швидко і ефективно відновлювати та оновлювати свої виробничі фонди, то у вітчизняному і російському законодавстві вона, швидше, виступає як напівлегальний спосіб мінімізації сплати податків. Звідси і основні проблеми: депутати, міністри та їхні помічники, виступаючи з боку держави, пишуть закони таким чином, щоб максимізувати надходження уряду в бюджет. В більшості випадків, вони не є економістами, ніколи не працювали на виробництві і не розуміють проблеми підприємств, які намагаються не тільки вижити у складному сучасному конкурентному середовищі, коли часто доводиться змагатися за споживача з іноземними виробниками, які мають ряд переваг, а і вдосконалювати свої технології і продукцію. Натомість, підприємці у

Верховній Раді та Держдумі представлені, перш за все, лобістами крупних підприємств та корпорацій. Тому і певні пільги і послаблення, які періодично, інколи тимчасово, закладаються в законодавство, у тому числі амортизаційне, орієнтовані в основному на них. Малим же й середнім підприємствам, які, як виявляється, забезпечують переважну частину ВВП, доводиться задовольнятися загальними нормами. Проте, навіть незважаючи на такі несприятливі умови, амортизаційне законодавство України та Росії поступово удосконалюється.

Російський Податковий Кодекс на сьогодні передбачає лише 2 методи нарахування амортизації: лінійний та нелінійний [2]. Податковий Кодекс Російської Федерації складається з двох частин, перша з яких була впроваджена з 1 січня 1999 року, а друга – з 1 січня 2001 року. Глава 25 Кодексу «Податок на прибуток підприємств» відноситься до першої частини. Український же Податковий Кодекс був поспішно ухвалений лише наприкінці 2010 року, і частково впроваджений у дію з 1 січня 2011 року. Як бачимо, у російських законодавців було значно більше часу для вдосконалення відповідних норм, хоча вітчизняний Кодекс і базується на існуючих законах, що стосувалися питань оподаткування. Лінійний метод передбачений також і українськими нормами, а от замість нелінійного ми маємо аж чотири методи: зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний та виробничий. У цій частині закон є практично повною калькою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Однак, в Україні застосування інших методів нарахування амортизації, крім лінійного, ще недостатньо нормативно врегульоване, тому більшість підприємств реально застосовують саме його. В основному його ж з II кв. 2011 року застосовують і у податковому обліку. У Росії проблем із законодавчим регулюванням амортизації менше, проте, більшість підприємств і тут використовують лінійний метод, як найбільш простий і зрозумілий, не бажаючи застосовувати більш складний нелінійний метод, щоб не мати проблем з податковою адміністрацією. Ніякої принципової різниці в застосуванні лінійного методу між Україною та Росією немає.

Обираються методи амортизації в Росії, як і в Україні, підприємством самостійно, крім 8, 9 та 10 груп (активи із строком використання понад 20 років), де обов'язковим є лінійний метод. Усього фонди поділені на 10 груп, розбитих виключно за строком використання, від найменшого (1 група, строк

використання від 1 до 2 років) до найбільшого (10 група, строк використання більше 30 років). Нематеріальні активи теж включаються до цих груп. Склад груп докладно регламентований Постановою Уряду РФ [3], де розписані коди, типи і назви об'єктів основних засобів. В Україні з впровадженням Податкового Кодексу, точніше з II кв. 2011 року, існує 16 груп основних засобів, з яких дві поділені на підгрупи, а чотири – не амортизуються, а також шість груп нематеріальних активів. Склад груп лише приблизно прописаний в Кодексі, більш точні дані беруться з бухгалтерського обліку. Російська система виглядає більш закінченою і логічною, хоча українська на сьогодні дозволяє більше свободи вибору підприємствам в межах закону.

Переходити з нелінійного на лінійний метод можна не частіше 1 разу на 5 років. Сам нелінійний метод нагадує собою податковий метод нарахування амортизації, який в обов'язковому порядку використовувався у податковому обліку, і за бажанням – у бухгалтерському обліку, до впровадження Податкового Кодексу. Амортизація нараховується за встановленими у Кодексі РФ нормами для кожної групи на залишкову вартість відповідної групи, за виключенням вартості об'єктів, що амортизуються лінійним методом. Амортизація починає нараховуватися з місяця, наступного за місяцем введення об'єкту в експлуатацію. В Україні тепер стало так само, раніше – з наступного кварталу. Залишкова вартість групи кожного місяця зменшується на суму амортизації, і збільшується на вартість модернізації, реконструкції, тощо, так само, як це раніше було в Україні. Як правило, російським підприємствам вигідніше застосовувати нелінійний метод нарахування амортизації, оскільки це дозволяє швидше замортувати об'єкт і отримати кошти на його реконструкцію, модернізацію або заміну. Однак на практиці підприємства часто продовжують за інерцією використовувати лінійний метод. Частка нелінійного поступово зростає: наприклад, у 2006 році нелінійним методом було нараховано лише 3% від загальної суми амортизаційних відрахувань, у 2007 році – 4,5%, у 2008 – близько 7% [4].

Ще одним позитивним моментом Російського податкового законодавства є можливість застосування в нелінійному методі так званих спеціальних коефіцієнтів прискореної амортизації для окремих об'єктів основних засобів. Спеціальні коефіцієнти (але не вище 2) можуть застосовуватися у відношенні основних засобів, що використовуються в умовах агресивного середовища та

підвищеної змінності, власних основних засобів організацій, що мають статус резидента промислово-виробничої або туристично-рекреаційної особливої економічної зони, а також у відношенні власних основних засобів платників податку – сільськогосподарських організацій промислового типу. З 1 січня 2010 року такий же (не більше 2) коефіцієнт впроваджений по відношенню до об'єктів, що мають високу енергетичну ефективність, відповідно до постанови Уряду РФ. Спеціальні коефіцієнти (але не більше 3) можуть бути використані по відношенню до об'єктів, що використовуються тільки для здійснення науково-технічної діяльності, а також основних засобів, що є предметами договору лізингу, у платника податку, яких веде облік таких об'єктів згідно з договором лізингу. Подібні норми стимулювання є і в Україні, але вони надзвичайно складні і заплутані, очевидно, розраховані на конкретні підприємства-замовники. Наприклад, для отримання податкових пільг енергоефективне підприємство повинне бути включене до спеціального реєстру, забезпечити окремий облік відповідних об'єктів, тощо. В Росії подібні складнощі теж присутні, але в меншій мірі.

Історично склалося так, що Україна і Росія, дві сусідніх країни, є досить близькими у відношенні ментальності населення. Так само, багато спільних рис має і законодавство, незважаючи на численні економічні, географічні, соціальні та політичні відмінності обох країн. Це ж значною мірою стосується і нормативної бази нарахування амортизації необоротних активів, що регламентуються Податковими Кодексами України та Росії. Інша справа, що як російське, так і вітчизняне законодавство в багатьох аспектах сліпо копіює нормативні акти розвинутих країн, часто не адаптуючи їх в достатній мірі до існуючих соціально-економічних умов, причому Україна у цьому процесі, на жаль, як правило, дещо відстає від свого північно-східного сусіда. З огляду на все сказане вище можемо зробити висновки, що правила нарахування амортизаційних відрахувань у обох країнах усе ще є далеко не оптимальними, незважаючи на певний прогрес у цьому питанні, досягнутий протягом останніх років. Водночас, принаймні з формальної точки зору, російське законодавство в галузі оновлення необоротних активів підприємств, перш за все, виробничих, на сьогодні дещо переважає вітчизняне. Практика багатьох країн, у тому числі розвинених, показує, що лібералізація амортизаційного законодавства і пов'язане з нею зниження надходжень в бюджет за рахунок податку на прибу-

ток, як правило, швидко окупаються за рахунок підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств, а значить і збільшення доходів їхніх і держави.

Список літератури: 1. *Петрикова Е.М.* Роль амортизационной политики предприятия как инструмента стимулирования инвестиций в обновление основных фондов // Финансы и кредит. – 2007. – № 34 (274). 2. "Налоговый Кодекс Российской Федерации" (НК РФ) Часть 1 от 31.07.1998 № 146-ФЗ (принят ГД ФС РФ 16.07.1998, действующая редакция). 3. Постановление Правительства РФ от 1 января 2002 г. № 1 "О Классификации основных средств, включаемых в амортизационные группы" (с изменениями и дополнениями). 4. *Дерина О.В., Залогов Н.А.* Амортизационная политика как инструмент стимулирования инвестиционной активности в российских регионах // Сборник материалов Первой всероссийской научно-практической конференции "Регионы России: проблемы и перспективы экономического развития"

Надійшла до редколегії 12.10.2011

УДК 330.322

О.М. ГАВРИСЬ, канд. екон. наук, професор, НТУ «ХПІ», Харків,
А.Ю. ПОДХАЛЮЗІН, асистент, НТУ «ХПІ», Харків.

ЗАХОДИ ПО ЕКОНОМІЇ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ВОДОПРОВІДНО-КАНАЛІЗАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ

Статтю присвячено проблемі енергозбереження. Розглянуто стан енергозбереження в Україні на даний момент та визначено резерви щодо підвищення його рівня. Визначено основні проблеми енергоємності виробництва. Визначено резерви зниження енерговитрат та наведено висновки щодо впровадження енергозберігаючих заходів.

Статья посвящена проблеме энергосбережения. Рассмотрено состояние энергосбережения в Украине на данный момент и определены резервы по повышению его уровня. Определены основные проблемы энергоёмкости производства. Определены резервы снижения энергозатрат и приведены выводы по внедрению энергосберегающих мероприятий.

The article deals with the problem of energy-saving. The modern situation as to energy saving in Ukraine is regarded. The main problems of the industry's energy-intensity are defined. The reserves of energy-intensity decreasing are searched. The conclusions as to introducing the energy-saving programs are made.

Вступ. В Україні останнім часом, коли ціни на ринку енергоносіїв постійно зростають, дуже гостро постає питання переходу на енергозберігаючі технології. Зараз однією з найскладніших проблем є енергозабезпечення житлово-комунальної сфери. Ця проблема чинить вагомий вплив на загальне становище та стабільність в країні. Основна маса населення України проживає у містах та селищах, більшість з яких мають централізоване опалення, водопостачання та водовідведення. В цих сферах обслуговування питома вага енерговитрат складає від 50 до 95 відсотків. Більшість комунікацій відпрацювали свій граничний ресурс, тому постійно зростають втрати при транспортуванні, через